

En llatí es creu que *sĒMIS* 'disminuït a la meitat' i com a substantiu 'la meitat d'un as', la moneda bàsica de Roma, resultava d'abreujament de *SEMI-ASSIS*, d'on *semis* passant per un *semis*, amb degradació de la vocal breu interna, el qual després es tornà adjectiu.² Però en la baixa època fou reemplaçat, amb canvi de declinació, per *sĒMUS*, -A, -UM. N'hi ha, en efecte, diversos testimonis, sobre els quals dóna il·lustracions filològiques el savi especialista del llatí vulgar Löfstedt, en *Syntactica* (cap XIII) Cabrera (*Dicc de Etim Cast*, 75) cita d'un pare de l'Església visigòtica, amb un sentit ben igual al del cat. *sem* 'mancat, mínvol': «*semum* mihi opusculum videbatur sí non inde aliquid in hoc codiculo haberetur» (St Eugeni, en l'epístola *ad Chindasvintum*, que precedeix l'*Hem* de Dracontius).

Essent ben satisfactòria aquesta etimologia llatina, fóra imprudent pensar a postular un ètímon pre-romà, per més que hi hagi certs parònims en llengües indoeuropees. La semblança és gran, val a dir-ho, amb l'irl. ant. *sém* «exilis, macer», *séme* 'magror, corpulència prima'; però com vaig exposar en la nota 2 de *SEMI-DECH*, l'etimologia indoeuropea per una arrel *spe-* és molt problemàtica, tant que potser més aviat el mot irlandès fou manllevat del ll. *semis*. Pitjor encara relacionar-hi el lit. *šėmas* 'gris', avè. *sāma*-i scr. *śyāmāb* 'negre' (cf. Reichelt, *Awest El-buch*, p. 497), per més que sovint es passí de 'pàlid, lívid' a 'desmaiat, demacrat' (inicial ieur. *ǵ-*), cosa solament possible si el sototàptic fos una llengua de *sātām*, com el seu vef el balto-eslav, però justament sembla provat que fou llengua de *centum*.

DERIV : *Sema* f. 'llacuna, defecte' mall. (*BDLC* VIII, p. iv); pron. *səmə* (*BDLC* XI, 15); 'minva o endinsada en una peça de fusta' és també eiv.: «Cases emblanquines de la ciutat: els murs --- les bigues, de llargues *semes*, cosides de corc; la jàssera que les creua --- Tot --- foragita la sordidesa. ¿No hem vist emblanquinar, perduda l'arrebossada, les pedres ---?», EFajarnés (Villangómez, *Ll. d'Eiv.*, 198). S'estén també a algun punt de Terra Ferma, almenys a les Guílleries, on Grieria, descrivint els paratges boscosos entorn de St. Hilari, arrenclera: «el *bagó* ('borinot'); el jup, la *sema de l'arbre*, el *papiol* ('voriol') ---» (*BDLC* VII, 145); i fins enllà de Ribagorça, on el sento, ja a la part aragonesa, per a 'falla o davallada del terreny': «en el Cadellón hace un poco de *séma* el terreno» Barbariüens (1965).

Aquí hem de posar també unes formes mallorquines amb *x-*, de sentit figurat: *xema* 'beneïtona' que el *DAG* dóna com a propi de Manacor, i *xemet* id *AlcM*; *xemeroi* és també 'beneït' per al *DAG* i *AlcM*; però AMAlcover l'usava també amb altres matisos pejoratius: és quasi 'absurd' en *BDLC* x, 52, quasi 'xiroi' en *BDLC* x, 52, vegeu-ne altres cites encara en Spitzer (*LexikK*, 151) Falta explicar la *x-* per *s-* (que retrobarem en *xemal*, infra). És clar que en un mot d'aquest valor, i merament rural del centre de Mallorca, és descaminat pensar que pugui ser manllevat de l'it. *sce-mo*, com diu *AlcM*, molt més natural és pensar en una romanalla mossàrab, que bé deu ser la veritat, al-

menys en part; altrament també pot ser degut a la contaminació d'adjectius en *x-* de sentit semblant, en particular *xiroi* (que rima amb *xemeroi*) i *xamús* (o *mal EIXEMÚS*), que pertany a la mateixa atmosfera local i semàntica. Deu haver-hi suma de les dues coses en l'una o en l'altra o en totes tres paraules.

Semar [1397] en un formulari d'encisos curatius trobat en una notaria ross : «nafra, puxes tu cremar, e delir, / e 'nfistolat e *semar* e puyrir» que Alart comenta en nota: «en anc cat. 'se dessécher, dépérir', mais dans le cat. de Rouss on ne l'emploi aujourd'hui --- que pour exprimer l'ascension de la sève dans les végétaux» (*RLR* XI, 12). De *semar-se* 'minvar', 'neulir-se', en porten *AlcM* i *DAG* testimonis literaris dels Ss. XVII i XIX, i avui és especialment vivaç en el P. Val., arribant fins al murc. *semarse* (GaSoria-no): «totes les còses es pansixen, es *semen* y es podri-xen», MGadea (*T. del Xè* II, 21); «encara que *semats*, subsistien els organismes polítics forals, i en la llengua dels país s'expressaven sempre els representants dins les Corts», SGuarner (*Els Val i la Ll Ss. XVI-XVIII*, 74). *Semada*

Semi-, prefix savi del ll. *semi-* *Semianular Semibreu* [Belv.]. *Semicercle* [-*círcul*, Belv.; -*cercle*, Vogel]; *semicircular* [Lab 1840]. *Semicíndre* *Semicircumferència* [*DOrt*]. *Semiconsonant*. *Semicorxera* [Belv.]. *Semidéu* [fi S. xv, Fc. Alegre, *DAG*.];³ *semideessa* [*DOrt*.; -*diosa*, Lab.]. *Semidiàmetre* [Belv.]. *Semidiurn* *Semidoble* [Belv.]. *Semieix*. *Semiesfera*; *semiesfèric* *Semifinal*; +*semifinalista*. *Semifusa* [Lab.]. *Semigasa* *Semilíquid*. *Semilunar* [Lab.]; *semiluni* *Seminima* [Belv.], està per *semi-minima* *Seminimfa* *Semiobscuritat* *Semipenombra* *Semioplè* [Lab.]; *semiple-na* [Belv.]. *Semirecte* [Lab.], -*recta* *Semisalvatge* *Semissonni* *Semitauros* [-*ro*, Ss xv, XVIII, *DAG*], alteració del gr.-ll. *centaurus* per etim. pop. *Semitò* [Busa-N. 1507; *DTo*. 1670]; *semitonar* [-*onat* Lab ; -*tonar* 1875, Bna., *DAG*]. *Semivocal* *Semis* [Lab], pres del ll. *semis* (supra).

Hemi-, del gr. *ἡμι-*, equivalent del ll. *semi-* *Hemicicle* [Lacav.]; *hemicíclic*. *Hemiedre* [-*edra*, *DOrt*], *hemiedric* [*DOrt*] *Hemiplexia* [*DOrt*], alteració d'*hemiplegia* [Vogel] per influència d'*apoplexia*, derivat aquell de *ἡμιπληγῆς* 'mig ferit' (i aquest de *πλήττω* 'jo fereixo'). *Hemípter* [*DOrt*], format amb *πτερόν* 'ala'. *Hemisferi* [Lacav.; Verd., *Canigó* ix, 57c, 'la volta del cel', V. la cita en *sementar SEMBRAR*], gr. *ἡμισφαίριον*, format amb *σφαῖρα* 'bola, pilota'; *hemisfèric*; *hemisferoide*, -*feroidal* *Hemístiqui* [Lacav.], de *ἡμιστίχιον* (amb *στίχος* 'vers') *Hemítrop* [diccionari Ortogràfic]; *hemitropia*

Sesqui-, prefix tret del ll. *sesqui-* 'un i mig', mot parent de *sesqui-* *Sesquialter* format amb el ll. *alter* 'segon'; *sesquiterç*

Semal [mj. S. XIII], mot comú al català amb l'oc. ant. i mod. *semal*, probablement derivat del ll. *SEMIS* 'partit en dos', segurament ja ll. vg. **SEMALIS*, format com *aeternalis*, *divinalis*, *mortalis*, *quadrupedalis* etc. (al costat de *aeternus*, *divinus*, *mort(u)s*, *quadrupedis*): la *semal* es fa partint en dos una bóta o barril;